

ÚČINNOSTĚ SANKCÍ ZA PORUŠENÍ ZÁKAZU KONKURENCIE V OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTIACH

JÁN HUSÁR

PRÁVNICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA
V KOŠICIACH

Abstract in original language

Obchodné spoločnosti vykonávajú svoje podnikateľské aktivity v podmienkach intenzívneho súperenia so svojimi konkurentmi, a preto majú záujem, aby sa spoločníci, či osoby, ktoré pôsobia v orgánoch týchto spoločností a majú prístup k informáciám dôležitým pre podnikateľskú činnosť týchto spoločností, nedopúšťali konaní proti záujmom samotnej spoločnosti. Od takýchto praktík by mali tieto osoby odradiť aj účinné sankcie za porušenie zákazu konkurencie.

Key words in original language

Zákaz konkurencie; Spoločník; Štatutárny orgán obchodnej spoločnosti; Náhrada škody; Vydanie prospechu z obchodu.

Abstract

Companies conduct their business activities in conditions of intense rivalry with their competitors, and therefore are of interest to shareholders, or persons working in these companies and institutions have access to information relevant to the business of these companies they did not act proceedings against the interests of the company itself. Since such practices should they discourage effective sanctions for breach of the prohibition of competition.

Key words

Prohibition of competition; Shareholder; Statutory body company; Compensation; Benefit from the trade edition.

CHARAKTERISTIKA INŠTITÚTU ZÁKAZU KONKURENCIE

Pojem zákaz konkurencie nevystihuje podstatu daného inštitútu. Doslovný preklad tohto inštitútu by znel „zákaz súťaženía, súperenia“. Účasť v hospodárskej súťaži je nevyhnutná pre naplnenie podnikateľských zámerov, a teda ak by mal podnikateľ zakázané súťažiť, súperiť, nemohol by podnikat'. Takéto ponímanie zákazu konkurencie však nie je správne, pretože zákaz konkurencie predstavuje inštitút, ktorého podstatou je práve chrániť podnikateľa pred nedovoleným konaním zo strany iných účastníkov hospodárskej súťaže. Podľa M. Majeríkovej zmyslom úpravy zákazu konkurencie je „snaha zabrániť spoločníkom a členom orgánov spoločnosti správať sa v obchodných vzťahoch špekulatívne a konať proti zásadám

poctivého obchodného styku.¹ Zákaz konkurencie plní preventívnu a tiež zabraňovaciu funkciu. Inštitút zákazu konkurencie je inštitútom súkromnoprávnym a preto je len na spoločnosti, resp. spoločníkoch, či zákaz konkurencie rozšíria nad minimálne zákonom stanovené požiadavky a tiež len od nich závisí, či budú uplatňovať právo postihnúť prípady porušenia tohto zákazu. Pôvodná liberálna úprava zákazu konkurencie zostala zachovaná v osobných spoločnostiach, kým v kapitálových spoločnostiach bola táto úprava výrazne sprísnená. Pôvodné znenie § 136 „pokiaľ zo spoločenskej zmluvy alebo stanov nevyplýva niečo iné, konateľ nesmie.....“ bolo nahradené formuláciou „pokiaľ zo spoločenskej zmluvy alebo stanov nevyplývajú ďalšie obmedzenia, konateľ nesmie.....“. Sprísnenie právnej úpravy spočíva v tom, že v spoločenskej zmluve alebo stanovách môže byť zákaz konkurencie len rozšírený o ďalšie obmedzenia.

OKRUH OSÔB PODLIEHAJÚCICH ZÁKAZU KONKURENCIE

Obchodná spoločnosť, v pozícii účastníka hospodárskej súťaže, súťažiteľa potrebuje ochranu pred zneužitím informácií využiteľných v hospodárskej súťaži zo strany tých, ktorí majú k takýmto informáciám prístup, k tým, ktorí tieto informácie vo svojej, najmä manažérskej činnosti, priamo využívajú. Vymedzenie okruhu osôb podliehajúcich zákazu konkurencie by sa malo odvíjať predovšetkým od tých, ktorí disponujú takýmito informáciami z titulu výkonu svojej funkcie. Takýmito osobami sú predovšetkým osoby, ktoré sú štatutárnym orgánom obchodnej spoločnosti alebo členmi štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti. Významný okruh osôb ktoré disponujú informáciami predstavujú osoby, ktoré pôsobia vo vrcholných manažérskych funkciách v obchodných spoločnostiach. Ďalší okruh osôb predstavujú osoby, ktoré sú členmi dozorných orgánov obchodných spoločností. Napokon do okruhu osôb, ktoré môžu taktiež podliehať zákazu konkurencie možno zaradiť aj spoločníkov obchodných spoločností. V tomto vymedzení nie sú zahrnutí zamestnanci obchodných spoločností, ktorí pôsobia v obchodných spoločnostiach, na základe klasického pracovnoprávneho vzťahu a ktorí podliehajú zákazu konkurencie v zmysle Zákonníka práce. Okruh osôb podliehajúcich zákazu konkurencie je významnou mierou ovplyvnený charakterom spoločnosti. V osobných spoločnostiach, ktorých spoločníci ručia za záväzky solidárne, je relatívne menšia obava zo zneužitia informácií proti samotnej spoločnosti, kým v kapitálových spoločnostiach, v ktorých dominuje manažment, resp. osoby pôsobiace v orgánoch spoločnosti, je hrozba zneužitia informácií proti samotnej spoločnosti oveľa vyššia.

Podľa slovenskej právnej úpravy podliehajú zákazu konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti spoločníci, pričom spoločník nesmie bez dovolenia ostatných spoločníkov podnikáť v predmete podnikania spoločnosti, a to ani

¹ Majeríková, M., in Ovečková, O. a kol.: Obchodný zákonník – komentár, Bratislava, IURA EDITION, 2005, s. 194 – 195, ISBN 80-8078-027-7

v prospech iných osôb (§ 84 Obchodného zákonníka (ďalej iba ObchZ)). Úprava zákazu konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti má dispozitívny charakter a v spoločenskej zmluve môže byť zákaz konkurencie upravený inak. Napr. tak, že sa bude vzťahovať len na spoločníkov, ktorí sú štatutárnym orgánom spoločnosti, prípadne len na spoločníkov, ktorí sú oprávnení na obchodné vedenie spoločnosti. Navonok táto úprava vyznieva akoby jej záber bol veľmi široký, keďže sa vzťahuje aj na spoločníkov, čo by však bolo príliš zjednodušené ponímanie tohto inštitútu. Vo verejnej obchodnej spoločnosti je štatutárnym orgánom každý zo spoločníkov, pričom môžu byť v spoločenskej zmluve poverení konaním v mene spoločnosti len niektorí spoločníci a len títo sú potom štatutárnym orgánom spoločnosti. Z toho potom vyplýva, že aj keď z vymedzenia zákazu konkurencie by bolo možné vyvodiť, že sa vzťahuje na spoločníkov spoločnosti, v skutočnosti zahŕňa osoby, ktoré sú štatutárnym orgánom spoločnosti.

Česká právna úprava zákazu konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti, obsiahnutá v ustanovení § 84 českého Obchodného zákonníka (ďalej len ČObchZ) je z hľadiska okruhu osôb podliehajúcich zákazu konkurencie, identická so slovenskou úpravou.

V komanditnej spoločnosti je inštitút zákazu konkurencie upravený špecificky v ust. § 99 ObchZ, podľa ktorého zákaz konkurencie neplatí pre komanditistu, ak spoločenská zmluva neurčuje inak. Vzhľadom na primerané použitie ustanovení o verejnej obchodnej spoločnosti na komanditnú spoločnosť, úprava zákazu konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti obsiahnutá v ust. § 84 ObchZ sa primerane použije aj na úpravu zákazu konkurencie, ktorý sa vzťahuje na komplementárov komanditnej spoločnosti. Len komplementári, ako spoločníci komanditnej spoločnosti, sú štatutárnym orgánom komanditnej spoločnosti (§ 101 ObchZ). Zákaz konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti a v komanditnej spoločnosti sa vzťahuje na osobne ručiacich spoločníkov, ktorí sú súčasne (v prevažnej väčšine spoločností) štatutárnymi orgánmi týchto spoločností.

Česká právna úprava zákazu konkurencie v komanditnej spoločnosti, obsiahnutá v ustanoveniach § 93 ods. 4 a § 99 ČObchZ je z hľadiska okruhu osôb podliehajúcich zákazu konkurencie, identická so slovenskou úpravou.

V spoločnosti s ručením obmedzeným je úprava zákazu konkurencie obsiahnutá v ust. § 136 ObchZ. Podľa tohto ustanovenia, ktoré má kogentný charakter, sa zákaz konkurencie vzťahuje na konateľa spoločnosti. V súlade s ustanovením § 139 ObchZ sa zákaz konkurencie vzťahuje tiež na členov dozornej rady, pravda, len ak bola v spoločnosti vytvorená. Dispozitívny charakter má ust. § 136 ods. 3 ObchZ, podľa ktorého v spoločenskej zmluve alebo v stanovách spoločnosti môže byť zákaz konkurencie rozšírený aj na spoločníkov obchodnej spoločnosti.

Česká právní úprava zákazu konkurence v společnosti s ručením omezeným je z hlediska okruhu osob podliehajúcich zákazu konkurence identická so slovenskou úpravou.

V akciovej spoločnosti je zákaz konkurence upravený v ust. § 196 ObchZ, a vzťahuje sa na člena predstavenstva. Zákaz konkurence sa vzťahuje aj na členov dozornej rady (§ 200 ods. 4 ObchZ).

Česká právní úprava zákazu konkurence v akciovej spoločnosti je z hlediska okruhu osob podliehajúcich zákazu konkurence identická so slovenskou úpravou.

TRVANIE ZÁKAZU KONKURENCIE

Pri skúmaní doby trvania zákazu konkurence je potrebné ustáliť, odkedy sa zákaz konkurence vzťahuje na danú osobu, teda začiatok zákazu konkurence, a na druhej strane určiť, dokedy tento zákaz trvá. S istým zjednodušením možno povedať, že zákaz konkurence sa na osoby, ktoré sú štatutárnym orgánom obchodnej spoločnosti alebo členom štatutárneho orgánu vzťahuje od ich ustanovenia do funkcie, napr. na konateľa spoločnosti s ručením omezeným sa zákaz konkurence vzťahuje od jeho vymenovania valným zhromaždením spoločnosti. Vymenovanie konateľa valným zhromaždením má konštitutívny účinok a daná osoba sa stáva konateľom spoločnosti už v tomto okamihu a nie až zápisom do obchodného registra. Obdobne je tomu tak aj u osôb, ktoré pôsobia ako členovia v dozorných orgánoch obchodných spoločností. Zákaz konkurence sa na osoby pôsobiace v orgánoch spoločnosti nepochybne vzťahuje počas výkonu ich funkcie, teda až do skončenia výkonu funkcie. Výkon funkcie konateľa spoločnosti zaniká konkrétnej fyzickej osobe v okamihu rozhodnutia valného zhromaždenia spoločnosti o jeho odvolaní z funkcie konateľa spoločnosti. Obmedzenie doby trvania zákazu konkurence len na obdobie od začiatku vykonávania funkcie, do skončenia výkonu funkcie nemusí byť z hľadiska záujmov spoločnosti dostačujúce. Ten, kto pôsobil ako štatutárny orgán obchodnej spoločnosti alebo člen štatutárneho orgánu, disponuje predsa aj po zániku jeho pôsobenia v tejto funkcii informáciami, ktoré by mohli byť pre konkurenciu zaujímavé a teda využiteľné či zneužiteľné voči samotnej spoločnosti. Javí sa preto opodstatnené, obdobne ako je to napr. v pracovnoprávných predpisoch, predĺžiť zákaz konkurence aj na obdobie po zániku vykonávania funkcie. Pre predĺženie trvania zákazu konkurence poskytuje ObchZ viacero možností. Napr. v ust. § 16 ObchZ možno v spoločenskej zmluve alebo dokonca v stanovách určiť aj ďalšie obmedzenia pre výkon funkcie konateľa spoločnosti. Takýmto obmedzením by mohlo byť predĺženie zákazu konkurence o konkrétne obdobie po skončení vykonávania funkcie. Toto časové predĺženie zákazu konkurence však nemôže byť neprimerane dlhé, pretože by to bolo na úkor oprávnených záujmov osoby, ktorá pôsobila v danej funkcii. Primárnym dôvodom pre určenie pomerne krátkej doby trvania zákazu konkurence po zániku výkonu funkcie, napr. obdobie dvoch, maximálne troch rokov, je rýchle zastarávanie informácií, ktorými disponuje osoba, ktorá pôsobila ako štatutárny orgán

spoločnosti po skončení výkonu jej funkcie. Ak takáto osoba nedisponuje aktuálnymi informáciami, ktoré by bolo možné zneužiť voči záujmom spoločnosti, niet dôvodu, aby sa na ňu naďalej vzťahoval zákaz konkurencie. Aj by spoločnosť presadila v spoločenskej zmluve, prípadne v stanovách spoločnosti dlhšie trvanie zákazu konkurencie po skončení výkonu funkcie, bolo by možné takúto situáciu posúdiť ako rozpor s poctivým obchodným stykom podľa § 265 ObchZ.

Doba trvania zákazu konkurencie pre spoločníkov kapitálových spoločností by mala byť obmedzená na obdobie trvania statusu spoločníka konkrétnej spoločnosti, t. j. od nadobudnutia statusu spoločníka až do zániku pozície spoločníka v danej spoločnosti. Dôvodom pre takéto obmedzenie trvania zákazu konkurencie je to, že spoločník disponuje spravidla menšou sumou informácií, ktoré by bolo možné zneužiť proti záujmom spoločnosti, než členovia orgánov spoločnosti. Aj sa spoločník stane členom orgánu spoločnosti, tak sa naňho bude vzťahovať prípadné predĺženie trvania zákazu konkurencie.

Spoločníka, ktorý by prípadne zneužil informácie o spoločnosti, ktoré sa ako spoločník dozvedel, by bolo možné postihnúť aj z titulu porušenia obchodného tajomstva.

OKRUH ČINNOSTÍ PODLIEHAJÚCICH ZÁKAZU KONKURENCIE

Vo verejnej obchodnej spoločnosti spočíva zákaz konkurencie v zákaze podnikat' v predmete podnikania spoločnosti, a to ani v prospech iných osôb. Obdobne aj v komanditnej spoločnosti spočíva zákaz konkurencie v zákaze komplementárov podnikat' v predmete podnikania spoločnosti, a to ani v prospech iných osôb.

Česká právna úprava rozširuje zákaz konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti a tým primerane aj v komanditnej spoločnosti o zákaz sprostredkovať obchody spoločnosti pre iného a o zákaz pôsobiť ako štatutárny alebo iný orgán, alebo člen orgánu spoločnosti s obdobných predmetom podnikania.

V spoločnosti s ručením obmedzeným zákaz konkurencie konateľ a spočíva v zákaze

- a. vo vlastnom mene alebo na vlastný účet uzavierať obchody, ktoré súvisia s podnikateľskou činnosťou spoločnosti;
- b. sprostredkovať pre iné osoby obchody spoločnosti;
- c. zúčastňovať sa na podnikaní inej spoločnosti ako spoločník s neobmedzeným ručením a

- d. vykonávať činnosť ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho alebo iného orgánu inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania, ibaže ide o právnickú osobu, na ktorej podnikaní sa zúčastňuje spoločnosť, v ktorej vykonáva pôsobnosť konateľ'a.

Okruh činností, ktorých sa zákaz konkurencie týka je u členov predstavenstva akciovej spoločnosti identický s okruhom činnosti, ktorých sa týka zákaz konkurencie konateľ'a spoločnosti s ručením obmedzeným.

- a. vo vlastnom mene alebo na vlastný účet uzavierať obchody, ktoré súvisia s podnikateľ'skou činnosťou spoločnosti;
- b. sprostredkovať pre iné osoby obchody spoločnosti;
- c. zúčastňovať sa na podnikaní inej spoločnosti ako spoločník s neobmedzeným ručením a
- d. vykonávať činnosť ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho alebo iného orgánu inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania, ibaže ide o spoločnosť, na ktorej podnikaní sa zúčastňuje spoločnosť, ktorej štatutárneho orgánu je členom.

Obdobne je vymedzený okruh činností, ktorých sa týka zákaz konkurencie v spoločnosti s ručením obmedzeným a v akciovej spoločnosti, aj v českej právnej úprave.

Pri podrobnejšom rozbere vymedzenia okruhu činností, ktorých sa týka zákaz konkurencie možno zistiť, že právna úprava používa na vymedzenie okruhu činnosti viaceré inštitúty:

1. predmet podnikania (§ 84 ObchZ - spoločník nesmie podnikáť v predmete podnikania spoločnosti),
2. podobný predmet podnikania (§ 84 ČObchZ - spoločník nemôže byť členom orgánu spoločnosti s podobným predmetom podnikania),
3. súvislosť s podnikateľ'skou činnosťou (§ 136 ods. 1, písm. a) ObchZ - konateľ nesmie uzavierať obchody, ktoré súvisia s podnikateľ'skou činnosťou spoločnosti)
4. obchody spoločnosti (§ 136, ods. 1, písm. b) - konateľ nesmie sprostredkovať obchody pre iné osoby spoločnosti),
5. podnikanie inej spoločnosti (§ 136, ods. 1, písm. c) - konateľ nesmie zúčastňovať sa na podnikaní inej spoločnosti.....),
6. podobný predmet podnikania (§ 136, ods. 1, písm. d) - konateľ nesmie vykonávať činnosť ako štatutárny orgán..... inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania.....),

7. rovnaký alebo podobný odbor podnikania (§ 136, ods. 1, písm. a) ČObchZ - konateľ nesmie podnikat' v rovnakom odbore alebo v podobnom odbore podnikania.....).

Skôr, než budú analyzované jednotlivé inštitúty vymedzujúce okruhy činností, na ktoré sa vzťahuje zákaz konkurencie, je potrebné posúdiť, či sa zákaz konkurencie vzťahuje na zapísané, zaregistrované druhy činností, ktorých súbor vytvára predmet podnikania obchodnej spoločnosti, alebo len na činnosti, ktoré sú aj skutočne v podnikateľskej činnosti obchodnej spoločnosti realizované, a to tak v podnikateľskej činnosti, v ktorej pôsobí konkrétna osoba vo funkcii na ktorú sa vzťahuje zákaz konkurencie, ako aj u tej spoločnosti, vo vzťahu ku ktorej by sa táto osoba mohla dopustiť porušenia zákazu konkurencie. Tieto konštrukcie možno demonštrovať na nasledovnom príklade: Jozef Novák je konateľom spoločnosti Alfa, s. r. o., ktorá má v predmete podnikania okrem iných činností aj výrobu keramických obkladačiek. Túto činnosť spoločnosť Alfa, s. r. o. aj reálne vykonáva, ba tvorí ťažisko jej podnikateľských aktivít. Jozef Novák sa stane členom dozornej rady Beta, a. s., ktorá má v predmete podnikania zaregistrovanú taktiež výrobu keramických obkladačiek, avšak túto činnosť spoločnosť Beta, a. s. zatiaľ nerozvinula, avšak do budúca zvažuje tak urobiť. Otázkou je, či v tomto prípade sa Jozef Novák dopúšťa porušenia zákazu konkurencie, keďže spoločnosť Beta, a. s. má rovnaký predmet podnikania ako spoločnosť Alfa, s. r. o.

Zákaz konkurencie je inštitút, ktorý súvisí s ochranou hospodárskej súťaže, treba skúmať tento inštitút z pohľadu súťažných vzťahov medzi spoločnosťou Alfa, s. r. o. a spoločnosťou Beta, a. s. Medzi týmito subjektmi v danej chvíli nie je súťažný vzťah, pretože tieto subjekty reálne nesúperia na relevantnom trhu o zákazníkov a teda postihovať v tomto prípade Jozefa Nováka za porušenie zákazu konkurencie by nebolo namieste, pretože zatiaľ z jeho konania spoločnosti Alfa, s. r. o. nehrozí žiadna ujma.

Ďalším argumentom v prospech takéhoto posúdenia popísaného prípadu je tiež to, že zákaz konkurencie je inštitútom súkromného práva a že postih postupu Jozefa Nováka, ktorý porušil formálny zákaz konkurencie, by bol neadekvátny súkromnoprávnemu posudzovaniu.

Vychádzajúc z uvedeného možno sformulovať záver, že porušenie zákazu konkurencie možno dopustiť len ak medzi dotknutými osobami existuje reálna hospodárske súťaž, reálne súperenie obchodných spoločností ako podnikateľov.

Ad 1.: Obmedzenie okruhu činností, na ktoré sa vzťahuje zákaz konkurencie len na rovnaký predmet podnikania spoločnosti sa javí ako príliš úzke a opäť s odkazom na hospodársku súťaž. Súperenie súťažiteľov v hospodárskej súťaži prebieha na relevantných trhoch, ktoré sú síce nestále, ale ktoré sa vytvárajú ako priesečník troch faktorov, a to predmetu, priestoru a času. Faktor predmetu trhu zahŕňa nielen identické tovary a služby či

činnosti, ale aj, ktoré sú nimi nahraditeľné alebo zastupiteľné a preto v pozícii súťažiteľov na danom relevantnom trhu nie sú len tí, ktorí reálne podnikajú v rovnakom predmete podnikania, ale aj tí, ktorí podnikajú v podobných, zastupiteľných či nahraditeľných podnikateľských činnostiach.

Ad 2.: Česká právna úprava v súčasnom znení reflektuje skutočnosť, že na relevantnom trhu súperia medzi sebou nielen podnikatelia, ktorí podnikajú v identických predmetoch podnikania, ale aj tí, ktorí podnikajú v podobných predmetoch podnikania. Česká právna úprava tak vymedzuje okruh činností podliehajúcich zákazu konkurencie širšie a tým poskytuje spoločnosti účinnejšiu ochranu pred nedovolenými praktikami spoločníkov (štatutárnych orgánov) verejnej obchodnej spoločnosti a komanditnej spoločnosti.

Ad 3.: Úprava zákazu konkurencie konateľ a v spoločnosti s ručením obmedzeným má kogentný charakter, a preto je v záujme samotnej spoločnosti ale aj konateľ a ustáliť, ktoré jeho činnosti alebo úkony sú ešte v súlade s právom, ktoré sú *lege artis* a ktoré už túto hranicu prekračujú a sú v pozícii *contra legem*. Aj v tomto prípade je potrebné vychádzať z reálne vykonávaných podnikateľských aktivít, činností spoločnosti. V tomto ustanovení je zákon precíznejší, keď sa na rozdiel od ust. § 84 neodvoláva na predmet podnikania ale operuje s pojmom podnikateľská činnosť, ktorou môžu byť nielen tie činnosti, ktoré sú vymedzené alebo zaregistrované v predmete podnikania (avšak iba tie, ktoré sú reálne vykonávané), ale aj tie činnosti, ktoré spoločnosť vykonáva bez oprávnenia (napr. preto, že jej oprávnenie na vykonávanie takej činnosti zaniklo). Problematickejší však bude vymedzenie pojmu „súvislosť s podnikateľskou činnosťou“, pričom ObchZ používa napr. v ust. § 261 namiesto pojmu „súvislosť, súvisiaci“ pojem „týkať sa“. Obdobne aj v ust. § 261 ods. 2 sa používa pojem „týkať sa“ napr. týkať sa zabezpečovania verejných potrieb. Podľa Synonymického slovníka² sú pojmy súvisieť a týkať sa synonymami. Popísanú situáciu možno demonštrovať na príklade, ak spoločnosť Alfa, s. r. o. má v predmete podnikania výrobu keramických obkladačiek, ktoré sú balené do zmršťovacích fólií a následne umiestnené na paletách. Otázkou je, či nákup fólií, resp. paliet súvisí s podnikateľskou činnosťou spoločnosti Alfa, s. r. o. Takto položenú otázku je opodstatnené zodpovedať kladne, pretože keramické výrobky je potrebné vhodne zabaliť a vybaviť na prepravu do miesta určenia, obdobne bude súvisieť s podnikateľskou činnosťou spoločnosti aj uzavretie prepravnej zmluvy na prepravu výrobkov spoločnosti k zákazníčkovi.

² PhDr. Mária Pisárčiková, PaedDr. Matej Považaj, CSc., a kol.: Synonymický slovník, tretie, nezmenené vydanie, Bratislava, Veda 2004; <http://slovník.juls.savba.sk/?w=s%C3%BAvisie%C5%A5&s=exact&c=zb04&d=kssj4&d=psp&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=ma&d=obce&d=priezviska&d=un&ie=utf-8&oe=utf-8>

Ad 4.: Pojem obchod (obchody), ktorý by mal byť ťažiskovým pojmom v ObchZ, vymedzuje ObchZ v ust. § 652 len ako legislatívnu skratku výrazu "vyvíjať činnosť smerujúcu k uzatvoreniu určitého druhu zmlúv". V tomto význame treba interpretovať aj pojem obchody v ust. § 136 ods. 1, písm. b) ObchZ. Určitým druhom zmlúv, ktoré spoločnosť uzatvára, treba rozumieť zmluvy, ktoré sa týkajú, ktoré súvisia s podnikateľskou činnosťou spoločnosti.

Ad 5.: Pre konateľa platí zákaz zúčastňovať sa na podnikaní inej spoločnosti ako spoločník s neobmedzeným ručením. Tento zákaz však obsahovo nepatrí do inštitútu zákazu konkurencie, pretože takýto zákaz platí pre konateľa bez ohľadu na to, čo je predmetom podnikania „inej spoločnosti“, v ktorej by pôsobil ako spoločník s neobmedzeným ručením. Takáto spoločnosť by nemusela byť vzhľadom na odlišný predmet podnikania vôbec v súťažnom, konkurenčnom vzťahu so spoločnosťou, v ktorej daná osoba pôsobí ako konateľ. Tento inštitút (t. j. zákaz pre konateľa zúčastňovať sa na podnikaní inej spoločnosti ako spoločník s neobmedzeným ručením) patrí medzi obmedzenia v podnikaní, ktoré sú v zákone upravené v záujme ochrany veriteľov. Napr. podľa ust. § 56 ods. 5 môže byť fyzická alebo právnická osoba spoločníkom s neobmedzeným ručením iba v jednej spoločnosti. Aj toto ustanovenie slúži predovšetkým na ochranu veriteľov, ktorí by sa nemuseli úspešne domôcť svojej pohľadávky, ak by určitá osoba pôsobila ako spoločník s neobmedzeným ručením vo viacerých spoločnostiach.

Ad 6.: Podobnosť predmetu podnikania treba ponímať užšie ako súvislosť s podnikateľskou činnosťou. Na druhej strane však zákon tým, že konateľovi zakazuje pôsobiť ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania, poskytuje spoločnosti reálnejšiu ochranu pred konaniami konateľov, ktorými porušujú zákaz konkurencie. Takto vymedzený zákaz konkurencie sa netýka navzájom previazaných spoločností, pre ktoré sa vžilo označenie holding či koncern a ktoré náš ObchZ vymedzuje ako ovládaná a ovládajúca spoločnosť.

Ad 7.: Odbor podnikania nie je pojmom, ktorý by bol legálne definovaný v ČObchZ a tak tento pojem možno interpretovať len podľa výkladových pravidiel. Odbor podnikania je pojem nadradený pojmu podobný predmet podnikania a zahŕňa skupinu rovnakých alebo podobných podnikateľských činností. Na druhej strane je však tento pojem užší než napr. pojem obchodné odvetvie, použité v ust. § 730 ObchZ. Z toho potom možno vyvodiť, že zákaz konkurencie je pre konateľa podľa českej úpravy užší než podľa slovenskej úpravy (arg. podnikateľ v rovnakom odbore alebo v podobnom odbore podnikania spoločnosti – súvislosť s podnikateľskou činnosťou spoločnosti).

SPÔSOBY PORUŠENIA ZÁKAZU KONKURENCIE

Klasickým spôsobom porušenia zákazu konkurencie je podnikanie osoby (fyzickej alebo právnickej), na ktorú sa vzťahuje zákaz konkurencie v rovnakom alebo podobnom predmete podnikania. Osoba, na ktorú sa vzťahuje zákaz konkurencie, teda či už spoločník alebo štatutárny orgán, alebo člen štatutárneho alebo iného orgánu spoločnosti nesmie ako podnikateľ podnikat' v rovnakom alebo podobnom predmete podnikania. Frekventovaným spôsobom porušenia zákazu konkurencie sú tiež prípady, keď osoba, na ktorú sa vzťahuje zákaz konkurencie je v pozícii komisiónára alebo zasielateľa (§ 136 ods. 1, písm a) ObchZ) alebo v pozícii sprostredkovateľa, prípadne obchodného zástupcu (§ 136, ods. 1, písm. b) ObchZ). Treba však poznamenať, že obchodný zástupca môže byť v dvojakej pozícii, a to buď v pozícii obdobnej sprostredkovateľovi, kedy vyvíja činnosť smerujúcu k uzatvoreniu určitého druhu zmlúv alebo ako zástupca, kedy dojednáva a uzatvára obchody v mene zastúpeného a na jeho účet. Takúto pozíciu obchodného zástupcu ako zástupcu ObchZ v § 136 nezahŕňa pod zákaz konkurencie, avšak takéto konanie obchodného zástupcu je obdobným konaním, ako je uzavieranie obchodov vo vlastnom mene alebo na vlastný účet, a preto by aj bez výslovného rozšírenia zákazu konkurencie v spoločenskej zmluve alebo v stanovách spoločnosti bolo možné aj takéto konanie konateľa spoločnosti posudzovať ako konanie porušujúce zákaz konkurencie. Spôsobom porušenia zákazu konkurencie je tiež vykonávanie činnosti štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho alebo iného orgánu u inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania.

DÔSLEDKY PORUŠENIA ZÁKAZU KONKURENCIE

Dôsledky porušenia zákazu konkurencie upravuje ObchZ spoločne pre všetky prípady porušenia zákazu konkurencie a to v ust. § 65, ods. 2 ObchZ. Podľa tejto úpravy je spoločnosť oprávnená požadovať, aby osoba, ktorá porušila zákaz konkurencie

- a. vydala prospech z obchodu, pri ktorom porušila zákaz konkurencie alebo
- b. previedla tomu zodpovedajúce práva na spoločnosť.

Rozdiel medzi vydaním prospechu a prevedením zodpovedajúcich práv podľa M. Majeríkovej spočíva v tom, že vydanie majetkového prospechu prichádza do úvahy v prípade, keď záväzok na plnenie v prospech osoby, ktorá porušila zákaz konkurencie, už bol splnený. Povinnosť previesť práva zodpovedajúce prospechu z konkurenčného obchodu vzniká vtedy, keď osobe porušujúcej zákaz konkurencie plnenie ešte nebolo vydané, ale právo

na toto plnenie jej už vzniklo³. Prospech z obchodu možno vymedziť ako to, čo osoba, ktorá porušila zákaz konkurencie porušením tohto zákazu získala, napr. vyplatená provízia. Prevod práv zodpovedajúcich prospechu, ktorý osoba porušujúca zákaz konkurencie mohla nadobudnúť, sa realizuje zmluvou o postúpení pohľadávky. Nie vždy je však možné jednoznačne vymedziť výšku prospechu z obchodu, pri ktorom bol porušený zákaz konkurencie alebo presne vymedziť zodpovedajúce práva, ktoré majú byť prevedené na spoločnosť ako sankcia za porušenie zákazu konkurencie. Zložité bude ustáliť prospech, ktorý osoba porušujúca zákaz konkurencie získala z podnikania v rovnakom alebo podobnom predmete podnikania.

Aktívne legitimovanou na požadovanie vydania prospechu alebo na prevod práv je spoločnosť, avšak takéto právo má nepochybne aj spoločník na základe žaloby *actio pro socio*, napr. spoločník spoločnosti s ručením obmedzeným sa podľa § 122, ods. 3 ObchZ môže domáhať v mene spoločnosti aj tzv. iných nárokov, ktoré má spoločnosť voči konateľovi spoločnosti, medzi ktoré patrí aj nárok na vydanie prospechu, resp. nárok na prevod tomu zodpovedajúcich práv na spoločnosť.

Oprávneným na tieto nároky je vždy len spoločnosť. Tieto nároky je potrebné uplatniť u zodpovednej osoby v relatívne veľmi krátkej prekluzívnej lehote troch mesiacov, ktorá začína plynúť odo dňa, keď sa spoločnosť o tejto skutočnosti dozvedela, najneskôr však do jedného roka od vzniku týchto práv.

Konania porušujúce zákaz konkurencie, aj keď by boli uskutočnené s úmyslom porušiť takýto zákaz, nie sú sankcionované neplatnosťou právneho úkonu podľa § 39 Občianskeho zákonníka. Podľa M. Majeríkovej je úprava dôsledkov porušenia zákazu konkurencie špeciálnou obchodnoprávnou úpravou vo vzťahu k všeobecnej úprave neplatnosti právnych úkonov vykonaných v rozpore so zákonom v Občianskom zákonníku.

Sankciou za porušenie zákazu konkurencie je tiež právo na náhradu škody, ktorá vznikla spoločnosti porušením tohto zákazu, pričom spoločnosť poškodená konaním v rozpore so zákazom konkurencie má právo domáhať sa nielen náhrady skutočnej škody, ale aj náhrady ušlého zisku. Právo na náhradu škody je upravené ust. § 757 ObchZ, podľa ktorého pre zodpovednosť za škodu spôsobenú porušením povinností ustanovených ObchZ platia ustanovenia o náhrade škody spôsobenej porušením povinností zo záväzkového vzťahu podľa ust. § 373 a nasl. ObchZ.

³ Majeríková, M., in Ovečková, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*, Bratislava, IURA EDITION, 2005, s. 196, ISBN 80-8078-027-7

Porušenie zákazu konkurencie možno považovať za podstatné porušenie spoločenskej zmluvy a spoločníka, ktorý sa dopustil takéhoto porušenia spoločenskej zmluvy možno popri sankciách upravených v ust. § 65 ObchZ postihnúť aj ďalšími sankciami:

- spoločníka verejnej obchodnej spoločnosti, ktorý porušil zákaz konkurencie, možno postihnúť len tým, že súd na návrh iného spoločníka alebo iných spoločníkov, verejnú obchodnú spoločnosť zruší. Takáto „sankcia“ upravená v ust. § 90 ObchZ sa môže javiť ako kontraproduktívna, pretože súdne rozhodnutie o zrušení spoločnosti postihuje všetkých spoločníkov a nielen toho, ktorý sa dopustil porušenia zákazu konkurencie.
- rovnako ako spoločníka verejnej obchodnej spoločnosti možno „sankciou“ zrušenia komanditnej spoločnosti postihnúť aj porušenie zákazu konkurencie komplementárom.
- porušenie zákazu konkurencie zo strany spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným možno postihnúť jeho vylúčením zo spoločnosti, rozhodnutím súdu. Predpokladom pre to, aby súd rozhodol o vylúčení spoločníka je, že spoločník bol upozornený na to, že porušením zákazu konkurencie porušuje závažným spôsobom svoje povinnosti a bol písomne upozornený na možnosť vylúčenia zo spoločnosti. Spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným bude možné vylúčiť zo spoločnosti za porušenie zákazu konkurencie v každom prípade vtedy, ak spoločenská zmluva obsahuje ustanovenie, že zákaz konkurencie sa vzťahuje aj na spoločníkov a tiež vymedzenie rozsahu, v akom sa zákaz konkurencie týka spoločníkov. Aj v prípade, ak by v spoločenskej zmluve nebolo výslovne ustanovené, že porušenie zákazu konkurencie je závažné porušenie spoločenskej zmluvy, bolo by možné spoločníka zo spoločnosti vylúčiť, pravda, za podmienok ustanovených v § 149 ObchZ. Podľa môjho názoru však spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným možno zo spoločnosti vylúčiť postupom upraveným v ustanovení § 149 ObchZ aj v tom prípade, ak spoločenská zmluva neobsahuje úpravu rozsahu v akom sa zákaz konkurencie vzťahuje aj na spoločníkov, pretože porušenie zákazu konkurencie je závažným porušením lojality voči spoločnosti a možno ho považovať aj za konanie v rozpore so dobrými mravmi.

Osobu, ktorá je štatutárnym orgánom spoločnosti, členom štatutárneho alebo iného orgánu, ktorá sa dopustila porušenia zákazu konkurencie, nemožno okrem sankcií podľa § 65 ObchZ, postihnúť aj podľa osobitných úprav upravujúcich zodpovednosť osôb, ktoré pôsobia v týchto funkciách. Napr. konateľ spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorý porušil zákaz konkurencie, porušil síce aj povinnosť vykonávať svoju funkciu s odbornou starostlivosťou a v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov, avšak ak by ho bolo možné postihnúť aj z tohto titulu, bol by postihnutý vlastne dvakrát za to isté porušenie, čo by bolo v rozpore so

zásadou ne bis in idem. Inak povedané, sankcia podľa § 65 ObchZ je v tomto osobitnou úpravou, vo vzťahu k sankcii podľa § 135a ObchZ.

Konateľ spoločnosti s ručením obmedzeným by však bolo možné postihnúť tiež odvolaním z funkcie. Na odvolanie z funkcie konateľa zákon nevyžaduje preukázanie nejakých konkrétnych dôvodov.

Vzťah medzi obchodnou spoločnosťou a členom orgánu spoločnosti je upravený v zmluve o výkone funkcie. V zmluve o výkone funkcie možno dohodnúť, aj zmluvnú pokutu ako sankciu za porušenie zákazu konkurencie. Zmluvná pokuta by mohla byť dohodnutá aj diferencovane, napr. odlišne pre prípad podnikania v rovnakom alebo podobnom predmete podnikania a odlišne pre prípad sprostredkovania obchodov spoločnosti a pod. Zmluvnú pokutu by bolo možné dohodnúť napr. aj v spoločenskej zmluve pre prípad porušenia zákazu konkurencie zo strany spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným.

Osoby, ktoré profitovali z porušenia zákazu konkurencie, t. j. napr. iní podnikatelia, či už fyzické alebo právnické osoby, nie je možné podľa platnej úpravy postihnúť sankciami za porušenie zákazu konkurencie, avšak niektoré konania týchto osôb je možné posúdiť ako naplnenie či už konkrétnej skutkovej podstaty nekalosúťažného konania, napr. podplácania alebo cez generálnu klauzulu nekalosúťažného konania a tieto osoby by bolo možné postihnúť právnymi prostriedkami na ochranu proti nekalej súťaži.

ZHODNOTENIE SÚČASNEJ ÚPRAVY ZÁKAZU KONKURENCIE

Samotná koncepcia právnej úpravy zákazu konkurencie, ktorá je založená na ochrane obchodnej spoločnosti pred konaniami (dôsledkami konaní) porušujúcimi zákaz konkurencie zo strany niektorého (menšiny) spoločníka, resp. osôb pôsobiacich v orgánoch spoločnosti, je stabilná, všeobecne akceptovaná. Predmetná právna úprava má súkromnoprávny charakter, t. j. len obchodná spoločnosť a spoločník tejto spoločnosti sa žalobou *actio pro socio* môžu domáhať odstránenia prípadov porušenia zákazu konkurencie a kompenzácie spôsobenej ujmy. Takéto oprávnenie nemá nikto iný, ani žiadny orgán verejnej moci. Právna úprava má pôsobiť predovšetkým preventívne, v smere odradenia potenciálnych porušiteľov od porušenia zákazu konkurencie a má byť „poruke“, ak nastane porušenie zákazu konkurencie.

Okruh osôb podliehajúcich zákazu konkurencie v osobných spoločnostiach by mal byť diferencovaný na osoby, ktoré ako spoločníci spoločnosti pôsobia ako štatutárny orgán spoločnosti a ktoré by mali byť prísnejšie postihnuté za porušenie zákazu konkurencie a osoby ktoré sú len spoločníkmi osobnej spoločnosti, u ktorých by mala zostať zachovaná súčasná liberálna úprava.

Úprava zákazu konkurencie spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorá má dispozitívny charakter, nie je účinná, pretože spoločník v čase uzavretia spoločenskej zmluvy nedokáže predvídať zmeny v zložení spoločníkov, napr. v súvislosti so vstupom ďalšieho spoločníka cestou zvýšenia základného imania a potom už nedokáže presadiť takú zmenu zákazu konkurencie, ktorá by zodpovedala jeho záujmu ako spoločníka.

V súčasných najmä akciových spoločnostiach, ale aj v spoločnostiach s ručením obmedzeným (z hľadiska obratu, počtu zamestnancov a pod.) majú rozhodujúcu pozíciu manažéri týchto spoločností (manažment spoločnosti). Obchodný zákonník však pozíciu tejto kategórie osôb v obchodných spoločnostiach neupravuje. Širšou otázkou je, či by tomu tak malo byť, alebo i naďalej bude vzťah medzi manažermi a spoločnosťou ponímaný ako pracovnoprávny vzťah alebo pozícia manažérov by mala byť odvodená (obdobná) od pozície osôb, ktoré sú štatutárnymi orgánmi alebo pôsobia ako členovia štatutárných a iných orgánov obchodných spoločností. Podľa môjho názoru, by aj podľa dnešnej právnej úpravy bolo možné dohodnúť zákaz konkurencie aj pre vrcholových manažérov spoločnosti v spoločenskej zmluve spoločnosti s ručením obmedzeným alebo v stanovách akciovkej spoločnosti, ak by spoločenská zmluva resp. stanovy obsahovali výpočet manažérskejších funkcií, ktoré sú dané v organizačnej štruktúre spoločnosti.

Pri úprave trvania zákazu konkurencie by bolo vhodné ustanoviť v zákone maximálnu dobu, počas ktorej by bola konkrétna osoba povinná dodržiavať zákaz konkurencie po skončení výkonu funkcie. Aj v súčasnosti, by podľa môjho názoru bolo možné dohodnúť v spoločenskej zmluve alebo v stanovách, že zákaz konkurencie bude platiť aj pre určité obdobie po skončení vykonávania funkcie.

Okruh činností podliehajúcich zákazu konkurencie možno považovať za optimálny, s výhradou zákazu obsiahnutého v ust. § 136, ods. 1, písm. c)⁴, podľa ktorého sa konateľ nesmie zúčastňovať na podnikaní inej osoby ako spoločník s ručením obmedzeným, pretože v tomto prípade ide o inštitút ochrany veriteľov a nie o zákaz konkurencie. Medzi spoločnosťou s ručením obmedzeným, v ktorej určitá osoba je konateľom spoločnosti a spoločnosťou, v ktorej by táto osoba pôsobila ako spoločník s neobmedzeným ručením, nemusí byť vôbec súťažný vzťah, pretože tieto osoby môžu podnikat' v rozdielnych predmetoch podnikania, avšak podľa súčasnej úpravy by v takomto prípade došlo k porušeniu zákazu konkurencie.

⁴ obdobne podľa § 196, ods. 1, písm. c)

*Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1*

**NÁMETY DE LEGE FERENDA NA ÚPRAVU ZÁKAZU
KONKURENCIE**

Contact – email
jan.husar@upjs.sk

**Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu č. APVV-0381-07
Efektivita modelov zodpovednosti kvalifikovane poverených osôb za
škodu.**